

Psykologisk institutt

Eksamensoppgave i PSY1016/PSYPRO4116 Personlighetspsykologi I

Faglig kontakt under eksamen: Trond Viggo Grøntvedt

Tlf.: 73 59 19 60

Eksamensdato: 11.12.2013

Eksamenstid (fra-til): :09:00 – 13:00

Hjelpemiddelkode/Tillatte hjelpemidler: Ingen

Annen informasjon:

Målform/språk: Bokmål

Antall sider: 2

Antall sider vedlegg: 0

Kontrollert av:

Dato

Sign

Opplysninger: Oppgavesettet er todelt.

Oppgavene 1-3 skal besvares kort (se beskrivelse for hver enkelt oppgave).

I oppgave 4 skal du velge **én av de tre** oppgavene som er beskrevet.

Oppgave 4 teller like mye som oppgave 1-3 samlet.

1. Forklar begrepene kort (mellom tre og fem linjer med tekst per deloppgave):
 - a) Superego
 - b) Arvbarhet (Heritability)
 - c) Begrepsvaliditet (Construct validity)
 - d) Kontrollplassering (Locus of control)
2. Definer og gi et eksempel på hvert av følgende begrepene (mellom tre og fem linjer med tekst per deloppgave):
 - a) Aktiv gener/miljø korrelasjon (Active gene-environment correlation)
 - b) Interpersonale trekk (Interpersonal traits)
 - c) Forskyvning (Displacement)
 - d) L-data (Life outcome data)
3. Nevn kort (ikke over ti linjer) hovedbudskapet fra hver av de følgende teoriene/modellene:
 - a) Predisposisjons modellen (Disposition model)
 - b) Sosial rolle teori (Social role theory)
 - c) Eysenck's hierarkiske modell (Eysenck's hierarchical model)
4. I denne delen av eksamen skal du **velge én av oppgavene** nedenfor.
 - a) Gjør rede for Freuds syn på strukturen av personlighet. Forklar kort om de ulike teknikkene for å avdekke det ubeviste og beskriv i detalj to forsvarsmekanismer. Er Freuds tanker relevant i dag? Diskuter.
 - b) Er Femfaktormodellen (FFM) en tilstrekkelig teori for personlighet? Diskuter spesielt styrkene og svakhetene til FFM, og sammenlign FFM med én annen modell innen trekkdomenet.
 - c) Arv *eller* Miljø; en avleggs tanke? Drøft utsagnet med utgangspunkt i pensum.

Sensorveiledning for PSY1016/PSYPRO4116 Personlighetspsykologi Høsten 2013.11.18

Opplysninger: Oppgavesettet er todelt. Oppgavene 1-3 skal besvares kort (se beskrivelse for hver enkelt oppgave). I oppgave 4 skal du velge **én av de tre** oppgavene som er beskrevet. Oppgave 4 teller like mye som oppgave 1-3 samlet.

1. Forklar begrepene kort (mellom tre og fem linjer med tekst per deloppgave):

- a) Superego

Den delen av sinnet som internaliserer verdiene, moralen og idealene fra samfunnet. Utvikles rundt 5 års alder. Foreldre (spesielt), skole og religion er eksempler på påvirkningsagenter. Rørleggeren i metaforen. Får oss til å føle skyld, skam og forlegenhet når vi gjør noe galt, stolthet når vi gjør noe riktig. Bestemmer hva som er riktig og galt.

- b) Arvbarhet (Heritability)

Statistisk begrep som refererer til andelen av observert (fenotypisk) variasjon i en gruppe som kan tilskrives genetisk varians.

- c) Begrepsvaliditet (Construct validity)

En form for validitet som defineres som om testen måler det den utgir seg for å måle, korrelerer med det den skal korrelere med, og ikke korrelerer med det den ikke skal korrelere med. Den bredeste formen for validitet, som summerer opp alle andre (face, predictive, convergent & discriminant).

- d) Kontrollplassering (Locus of control)

Beskriver individers ansvars plassering av ulike hendelser; eks. internt ansvar for handlinger eller tillegger hendelser til skjebnen/tilfeldigheter.

2. Definer og gi et eksempel på hvert av følgende begrepene (mellom tre og fem linjer med tekst per deloppgave):

- a) Aktiv gener/miljø korrelasjon (Active gene-environment correlation)

Når en person med en bestemt genotype lager eller oppsøker spesielle miljø. Eks. Personer med høy spenningssøking utsetter seg for risikofylte miljø.

- b) Interpersonale trekk (Interpersonal traits)

Trekk som er spesielt knyttet til hva mennesker gjør med og mot hverandre. Knyttet spesielt mot Circumplex modellen. Eksempler kan være: Temperament trekk (nervøs, dyster, hissig), karakter trekk (moralsk, uærlig), materialistiske trekk (gnien, gjerrig), holdningstrekk (spirituell, from), mentale trekk (smart, logisk), og fysiske trekk (tøff).

- c) Forskyvning (Displacement)

En ubevist forsvarsmekanisme som omhandler å unngå erkjennelsen av at man har bestemt upassende drifter eller uakseptable følelser (eks. sinne eller seksuelle drifter) mot andre. Disse følelsene blir rettet mot andre eller objekter som gjør handlingen/følelsen mer sosialt akseptert. Eks. sint på sjefen, lar det gå utover mannen hjemme.

d) L-data (Life outcome data)

Informasjon som kan hentes fra aktiviteter, hendelser og utfall som er tilgjengelig for offentligheten. Eks. statistikk på giftemål/skilsmisse, medlemskap i organisasjoner, selvmordsrate, kriminalitet, osv.

3. Nevn kort (ikke over ti linjer) hovedbudskapet fra hver av de følgende teoriene/modellene:

a) Predisposisjons modellen (Predisposition model)

Fra helseaspektet innen personlighetspsykologi. Modellen foreslår at det er en assosiasjon mellom personlighet og sykdom på grunn av en tredje variabel som påvirker begge. Underliggende variabel (predisposisjon) påvirker både personlighet og helse; genetisk bakgrunn for spenningssøking, og dette genetiske grunnlaget kan også føre til avhengighet av narkotika. Se side 557 i pensumboka.

b) Sosial rolle teori (Social role theory)

En teori som søker å forklare kjønnsforskjeller. Menn og kvinner har ulike roller (både i familien og i arbeidslivet) og over tid antar man at barn lærer atferd knyttet til disse rollene. Se side 514.

c) Eysenck's hierarkiske modell (Eysenck's hierarchical model)

PEN-modellen - Psychoticism, neuroticism-emotional stability & extraversion-introversion. Alle tre på toppen av hierarkiske strukturer for personlighet (s. 68-70). Kandidaten må gjerne nevne noen av trekkene som er gjengitt i figuren. Grunnlaget i en biologisk tilnærming til personlighet, alle tre hadde høy grad av arvelighet. Eysenck forsøkte å linke trekkene opp mot fysiologisk funksjon.

4. I denne delen av eksamen skal du **velge én av oppgavene** nedenfor.

- a) Gjør rede for Freuds syn på strukturen av personlighet. Forklar kort om de ulike teknikkene for å avdekke det ubeviste og beskriv i detalj to forsvarsmekanismer. Er Freuds tanker relevant i dag? Diskuter.

Syn på struktur: Id, ego og superego skal beskrives, og skilles fra hverandre. S. 273-278. Id: født med og kilde til alle lyster og drifter. Vil ha tilfredsstilt alle lyster (rørlegger som vil åpne alle ventiler). Pleasure principle. Ego: holder id i sjakk, utvikles de første to tre årene. Reality principle. Der id er i konflikt med sosiale og fysiske realiteten, vil ego holde seg til realiteten og utøve atferd som er i henhold til den. Superego: Verdier, moral og idealene i samfunnet. Får oss til å føle skam og skyld når vi gjør noe galt og stolthet når vi gjør noe riktig. Ikke knyttet til realiteten, men til samfunnets verdier og normer. Alle tre opererer til enhver tid. **3 teknikker for bevisstgjøring av det ubeviste er tatt opp i pensum:** ¹⁾ Fri assosiasjon, ²⁾ drømmeanalyse & ³⁾ projektive teknikker. 1) Lar tankene vandre og forteller om det som kommer frem. Målet med en slik teknikk er å la pasienten identifisere ubevist materiale som kan forårsake uønskede symptomer og hjelpe han/henne med å takle slike tanker på en ordentlig måte. Terapeuten vil være oppmerksom på subtile tegn fra pasienten; haltende setning, nervøs latter, lengre pauser, at pasienten øyeblikkelig ønsker at man skal se bort fra det

han/hun nettopp sa, etc. "Arkeologimetamor" – terapeuten leter gjennom ordinært materiale for å søke etter tegn på tidligere traumer. 2) Tolkning av drømmer. 3 funksjoner som fylles av drømmer. – Tillater at ønsker og lyster blir tilfredsstilt, selv om det bare er i symbolsk form. – Sikkerhetsventil for å løse ubevist spenning. – Drømmer er søvnens verger (guardians of sleep). Må skille mellom drømmens åpenbare innhold (manifest content) og det latente innholdet (hva drømmen *egentlig* handler om). Tolkningen av det latente innholdet skjer ved å tyde symbolene som de uakseptable impulsene og lystene forandres til av det ubeviste. 3) Det er projeksjon av vår personlighet i det vi ser i tvetydige stimuli. Eks. en aggressiv person ser tenner, klør og blod i en Rorschach-test. Annet eksempel på projektiv test er at pasienten blir spurt om å lage noe, eks en tegning av en person. Det som blir tegnet kan være en projeksjon av han eller hennes egne konflikter. **Forsvarsmekanismer som kan forklares:** to mål; beskytte seg mot angst som er ubehagelig, og forsvare egoet. *Repression/Undertrykkelse:* Hindrer ubehagelige/uakseptable tanker, følelser og lyster å nå bevisstheten. *Denial/Nektelse:* Dreie tanker, virkeligheten, og hendelser. Eks. å avfeie dårlig tilbakemelding som feilaktig eller irrelevant. Skyld på omstendighetene ved fiasko, men prise seg selv ved suksess (fundamental attribution error). *Displacement/Forskyvning:* En truende eller ubehagelig impuls overføres fra den originale kilden til et ikke-truende mål. Eks. kjeft fra sjefen på jobb fører til frustrasjon og sinne, men den tas ut mot partneren hjemme i stedet for å rettes mot den mer truende kilden. *Rasjonalisering:* Rasjonalisere utfall som ikke er sosialt akseptable. Eks. dårlige karakterer er læreren/testen/utdanningen sin skyld. *Reaction formation:* "Killing someone with kindness". *Projeksjon:* Tillegge andre følelser, holdninger, ønsker en selv har. *Sublimasjon:* Kanalisere uakseptabel seksuell eller aggressive instinkter over i sosialt akseptabel atferd; se kampsport i stede for å gi andre juling. **Relevans:** Dialog i samtaleterapi har røtter til Freud. Fri assosiasjon/transference (se side 295). Dagligtale: "Freudian slip", problemer med autoriteter, problemer kan tilskrives barndommen. Forskning på ubeviste, psykisk energi og forsvarsmekanismer også i dag. Tema, spørsmål og problemer i personlighetsparadigmet har røtter i Freuds ideer. Forskning på ubeviste og forsvarsmekanismer er fortsatt aktuelt. Populærkultur.

b) Er Femfaktormodellen (FFM) en tilstrekkelig teori for personlighet? Diskuter styrkene og svakhetene til FFM, og sammenlign FFM med en annen modell innen trekkdomenet. FFM er en modell som prøver å identifisere, kvantifisere og strukturere de viktigste trekkene av menneskets personlighet. Benyttet den leksikale metoden for å identifisere trekk, og faktor analyse for å gruppere trekk. Robuste og replikerbar, i større grad enn andre modeller for personlighet. Bør nevne de fem faktorene og skal spesielt ha med kritikk av den femte faktoren. Kritikk av at modellen er for beskrivende og ikke omfatter den kausale personlighetsprosessen. Sammenligning kan skje med PEN modellen (sammenligning av faktorer som er med, uenighet i forhold til biologisk fundament, uenighet i forhold til antall faktorer), Cattell's 16-faktor modell (sammenligning av faktorer som er med, uenighet i forhold til antall faktorer, utgangspunkt i ulike data typer), eller Circumplex modellen (sammenligning av faktorer som er med, uenighet i forhold til antall faktorer, fokus på ulike trekk spesielt i forhold

til interpersonale trekk i circumplex modellen, begrenset til to dimensjoner, positive sider med hvordan circum ser på *forholdet* mellom ulike trekk). Se side 68-88 for mer inngående informasjon.

c) Arv *eller* Miljø; en avleggs tanke? Drøft utsagnet med utgangspunkt i pensum.

Arv vs. Miljø, avleggs? Kommer av skillet mellom hva miljøet tilfører individet og hva biologien eller genene tilfører individet. Arvbarhetsestimater for personlighetstrekk, tvilling og adopsjonsstudier har vist at personlighetstrekk i aller høyeste grad påvirker personlighetstrekk. I tillegg viser arvbarhetsestimater at miljøfaktorer spiller i de aller fleste tilfeller en større rolle. Svært få trekk er bare genetisk eller miljømessig bestemt (unntaket er enkelte genetiske sykdommer; rent miljøbestemte trekk?) Bør skille mellom ulike miljø; delt og ikke delt miljø. Gruppenivå vs. Individuelle forskjeller bør trekkes inn. Fokus innen personlighet har vært innen miljøvariable som forklaringsvariable, genetikk har vist at dette ikke nødvendigvis er riktig.